

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.02.2016, sp. zn. 21 Cdo 1067/2015, ECLI:CZ:NS:2016:21.CDO.1067.2015.1

Číslo: 16/2017

Právní věta: Byla-li právnická osoba vymazána z veřejného rejstříku po zahájení občanského soudního řízení (dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno) a vyšlo-li v průběhu řízení najevo, že u příslušného soudu byl podán návrh na zrušení zápisu o jejím výmazu, soud přeruší řízení podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. do doby, než bude příslušným soudem o tomto návrhu pravomocně rozhodnuto; závěr, že povaha věci neumožňuje pokračovat v řízení s touto právnickou osobou jako s účastníkem řízení, smí učinit a o zastavení řízení podle § 107 odst. 5 o. s. ř. smí rozhodnout pouze tehdy, jestliže příslušný soud návrh na zrušení zápisu o výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku pravomocně zamítl.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.02.2016

Spisová značka: 21 Cdo 1067/2015

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Zánik obchodní společnosti, Zastavení řízení, Způsobilost být účastníkem řízení

Předpisy: § 107 odst. 1 o. s. ř.
§ 107 odst. 5 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 25 Co 330/2014, a usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 2. 6. 2014, sp. zn. 10 C 117/2010 [s výjimkou výroku, kterým bylo rozhodnuto, že v řízení se pokračuje, a výroku, kterým bylo rozhodnuto, že řízení se přerušuje podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.], a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 5 dne 29. 6. 2009 (změněnou se souhlasem soudu) domáhala určení, že „nemovitosti zapsané v KN KÚ pro Královéhradecký kraj, KP Trutnov na LV č. 916, dříve LV č. 1085, pro k. ú. Š. M., a to budova - rozestavěný rodinný dům na pozemku p. č. st. 528, pozemek p. č. st. 528 - zastavěná plocha a nádvoří a pozemek- ostatní plocha na vlastníka K. K. nejsou zatíženy zástavním právem ze smlouvy č. 2356/06/5270 ze dne 2. 6. 2006

uzavřené mezi ČSOB, a. s. a Vila B. s. r. o.". Žalobu zdůvodnila zejména tím, že je na základě kupní smlouvy ze dne 3. 6. 2003, uzavřené s prodávajícími E. a K. K., vlastníkem uvedených nemovitostí, že dne 27. 4. 2006 uzavřela se žalovaným 2) kupní smlouvu o jejich prodeji s právními účinky vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí ke dni 2. 5. 2006, že Okresní soud v Trutnově „rozhodnutím“ ze dne 29. 10. 2008 sp. zn. 8 C 32/2008, které nabylo právní moci dne 9. 12. 2008, na základě závěru o neplatnosti smlouvy „určil výlučným vlastníkem nemovitostí žalobkyni“, která byla na základě tohoto rozhodnutí opět zapsána v katastru nemovitostí jako vlastníka předmětných nemovitostí, že dne 2. 6. 2006 uzavřel žalovaný 2) se žalovaným 1) smlouvu o zřízení zástavního práva k předmětným nemovitostem s právními účinky vkladu práva do katastru nemovitostí ke dni 9. 6. 2006 a že žalovaný 1) ještě před rozhodnutím o určení vlastnictví podal proti žalovanému 2) u Okresního soudu v Trutnově „žalobu na prodej zástavy“, která je projednávána pod sp. zn. 7 Nc 601/2008. Žalobkyně má za to, že zástavní dlužník, tj. žalovaný 2), nemohl platně uzavřít zástavní smlouvu, neboť nebyl vlastníkem zastavovaných nemovitostí. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení žalobkyně shledává v tom, že katastrální úřad odmítl provést výmaz zástavního práva v katastru nemovitostí a že žalobkyni hrozí vznik škody, neboť žalovaný 1) se domáhá prodeje zástavy „z titulu neplatné zástavní smlouvy“.

2. Okresní soud v Trutnově – poté, co Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 29. 3. 2010, č. j. 20 C 387/2009-15, potvrzeným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 8. 2010, č. j. 18 Co 337/2010-20, vyslovil svoji místní nepřislusnost a rozhodl o postoupení věci místně příslušnému Okresnímu soudu v Trutnově a co Okresní soud v Trutnově usnesením ze dne 7. 2. 2013, č. j. 10 C 117/2010-93, přerušil řízení z důvodu prohlášení konkursu na majetek žalovaného 2) – usnesením ze dne 2. 6. 2014, č. j. 10 C 117/2010-101, rozhodl, že v řízení se pokračuje, zastavil řízení ohledně žalovaného 2), rozhodl, že žalobkyně a žalovaný 2) vůči sobě nemají právo na náhradu nákladů řízení, a přerušil řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Vycházel ze zjištění, že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 26. 7. 2010, č. j. MSPH 99 INS 6939/2009-A-37, byl zjištěn úpadek žalovaného 2), že účinky rozhodnutí o úpadku nastaly dne 26. 7. 2010, že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. 9. 2010, č. j. MSPH 99 INS 6939/2009-B-9, které nabylo právní moci dne 27. 1. 2011 a jehož účinky nastaly dne 29. 9. 2010, byl na majetek žalovaného 2) prohlášen konkurs [vzhledem k tomu soud prvního stupně řízení přerušil, neboť účinky konkursu u žalovaného 2) „měly vliv na překážku v postupu řízení“ i u žalovaného 1)], že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 17. 12. 2013, které nabylo právní moci dne 3. 1. 2014, byl konkurs zrušen pro nedostatek majetku žalovaného 2) a že žalovaný 2) byl vymazán z obchodního rejstříku ke dni 6. 5. 2014. Dospěl k závěru, že v případě žalovaného 1) odpadly důvody, pro které bylo řízení přerušeno, a dovedl, že žalovaný 2) ztratil způsobilost být účastníkem řízení, neboť v průběhu řízení zanikl po ukončení konkursu a ke dni 6. 5. 2014 došlo k jeho výmazu z obchodního rejstříku, a že proto není možno v zahájeném řízení ve vztahu k žalovanému 2), který nemá procesního nástupce, pokračovat. S ohledem na skutečnost, že u Okresního soudu v Trutnově je pod sp. zn. 7 Nc 601/2008 vedeno řízení o soudní prodej zástavy, v němž „vystupuje“ žalovaný 1) jako žalobce a žalobkyně „v pozici žalované“ a v jehož rámci se soud musí rovněž zabývat otázkou „platnosti vzniku a existence předmětného zástavního práva“, soud prvního stupně řízení přerušil, neboť probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro „rozhodnutí ve věci mezi žalobkyní a žalovaným 1)“.

3. K odvolání žalovaného 1) proti usnesení soudu prvního stupně ve výroku, jímž bylo zastaveno řízení ohledně žalovaného 2), a ve výroku o náhradě nákladů řízení mezi žalobkyní a žalovaným 2) Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 30. 9. 2014, č. j. 25 Co 330/2014-123, potvrdil usnesení soudu prvního stupně „v odvoláním napadených výrocih“. Neshledal důvodnými námitky žalovaného 1), že dne 10. 6. 2014 podal návrh na zrušení zápisu o výmazu žalovaného 2) z obchodního rejstříku podle ustanovení § 209 občanského zákoníku, neboť ve věci vedené u okresního soudu pod sp. zn. 7 Nc 601/2008 byl vysloven názor odvolacího soudu, že vlastníkem zastavených nemovitostí je žalovaný 2), a že tedy lze očekávat, že dojde k obnovení zápisu žalovaného 2) do

obchodního rejstříku s účinky *ex tunc* tak, aby mohlo být v obou soudních sporech meritorně rozhodnuto. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalovaný 2) ztratil způsobilost být účastníkem řízení, aniž by zde byl jeho procesní nástupce (§ 107 odst. 1 a 3 o. s. ř.), a že se jedná o neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, pro který bylo řízení podle § 104 odst. 1 věty první o. s. ř. zastaveno. Odvolací soud „ověřil“, že důvody, pro které soud prvního stupně zastavil řízení ve vztahu k žalovanému 2), trvají i v současné době, neboť žalovaný 2) je podle výpisu z obchodního rejstříku nadále evidován se zápisem „vymazán od 6. 5. 2014“ a podle sdělení Městského soudu v Praze je věc „návrhu zmiňovaného odvolatelem“ u něj vedena pod sp. zn. 75 Cm 93/2014 s tím, že o ní bude rozhodováno v následujících měsících.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal žalovaný 1) dovolání. Namítá, že postup soudu prvního stupně i odvolacího soudu, které rozhodly o zastavení řízení proti žalovanému 2), aniž by vyčkaly rozhodnutí soudu v řízení o zrušení zápisu o výmazu žalovaného 2) z obchodního rejstříku, je nesprávný a „procesně v rozporu se zákonem“, že odvolací soud se ve svém rozhodnutí nijak nevypořádal se skutečností, že podle sdělení Městského soudu v Praze je věc „návrhu zmiňovaného odvolatelem“ u něj vedena pod sp. zn. 75 Cm 93/2014 s tím, že o ní bude rozhodováno v následujících měsících, že ve věci vedené u Okresního soudu v Trutnově pod sp. zn. 7 Nc 601/2008, v níž se projednává návrh žalovaného 1) na nařízení soudního prodeje zástavy (předmětných nemovitostí), Krajský soud v Hradci králové zrušil usnesení soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení s tím, že „na základě dosud provedených důkazů je tedy nutno uzavřít, že vlastníkem zastavených nemovitostí je společnost V. B. s. r. o., se kterou však soud jako s účastníkem řízení na straně zástavního dlužníka nejednal“, že Okresní soud v Trutnově vyzval žalovaného 1) k podání návrhu na zrušení zápisu o výmazu žalovaného 2) z obchodního rejstříku, aby bylo možné v řízení pokračovat, neboť „žalovaný 2) vlastní nemovitosti, byť tomu neodpovídá zápis v katastru nemovitostí, a k výmazu společnosti z obchodního rejstříku tak došlo předčasně a nesprávně“. Dovolatel očekává, že dojde k obnovení zápisu žalovaného 2) do obchodního rejstříku s účinky *ex tunc* tak, aby mohlo být v obou soudních sporech meritorně rozhodnuto. Žalovaný 1) navrhl, aby odvolací soud usnesení odvolacího soudu a usnesení soudu prvního stupně v napadených výrocích zrušil a věc vrátil „tomuto soudu“ k dalšímu řízení.

5. Žalobkyně navrhla, aby odvolací soud dovolání žalovaného 1) odmítl. Souhlasí se zjištěním odvolacího soudu, že důvody, pro které soud prvního stupně zastavil řízení ve vztahu k žalovanému 2), nadále trvají. Uvádí, že žalovaný 2) byl účastníkem řízení ve věci určení vlastnictví, vedeného u Okresního soudu v Trutnově pod sp. zn. 8 C 82/2008 (správně 8 C 32/2008), že žalobkyně je jako vlastníka zapsána v katastru nemovitostí a že Městský soud v Praze správně dovodil, že byl-li žalovaný 2) účastníkem řízení, v němž bylo určeno, že vlastníkem není, nemá tedy žádný majetek ani nevykonává podnikatelskou činnost, a byly splněny podmínky pro výmaz společnosti z obchodního rejstříku.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení ve věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Podmínky přípustnosti dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanoveních § 237, 238 a 238a o. s. ř.

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. V projednávané věci závisí napadené usnesení odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky procesního práva, zda má pro rozhodnutí soudu o zastavení řízení ohledně účastníka řízení, který byl vymazán z obchodního rejstříku, význam okolnost, že je vedeno řízení o zrušení výmazu tohoto účastníka řízení z obchodního rejstříku. Protože tato právní otázka v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, je dovolání proti usnesení odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

11. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalovaného 1) je opodstatněné.

12. Podle ustanovení § 107 odst. 1 o. s. ř., jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat; není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší; o tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

Podle ustanovení § 107 odst. 3 o. s. ř., ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení právnická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou jejím procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, ti, kteří po zániku právnické osoby vstoupili do jejích práv a povinností, popřípadě ti, kteří po zániku právnické osoby převzali práva a povinnosti, o něž v řízení jde.

Podle ustanovení § 107 odst. 5 věty první o. s. ř., neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví.

Podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. soud řízení přeruší, jestliže rozhodnutí závisí na otázce, kterou není v tomto řízení oprávněn řešit.

Podle ustanovení § 209 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), zjistí-li se neznámý majetek právnické osoby po jejím výmazu z veřejného rejstříku nebo objeví-li se jiný zájem hodný právní ochrany, soud na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, zruší výmaz právnické osoby, rozhodne o její likvidaci a jmenuje likvidátora; kdo vede veřejný rejstřík, do něho podle tohoto rozhodnutí zapíše obnovení právnické osoby, skutečnost, že je v likvidaci a údaje o likvidátorovi; od obnovení se na právnickou osobu hledí, jako by nikdy nezanikla.

13. U právnické osoby, která byla vymazána z obchodního nebo jiného veřejného rejstříku (srov. § 1 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob) po skončení likvidace nebo - byl-li osvědčen úpadek právnické osoby - bez likvidace po zrušení konkursu po

splnění rozvrhového usnesení nebo proto, že majetek je zcela nepostačující (srov. § 173 odst. 2 o. z. a přede dnem 1. 1. 2014 srov. § 68 odst. 2 větu druhou zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013), nemůže soud bez dalšího vždy dospět k závěru, že by zanikla bez právního nástupce.

14. Došlo-li k zániku právnické osoby zapsané do veřejného rejstříku jejím výmazem z tohoto rejstříku (§ 185 o. z.) a zjistí-li se poté její dosud neznámý majetek nebo objeví-li se jiný zájem hodný právní ochrany, rozhodne soud – jak vyplývá z ustanovení § 209 odst. 1 o. z. – na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, o zrušení zápisu o výmazu právnické osoby a o její likvidaci a jmenuje likvidátora; podle tohoto rozhodnutí запиše rejstříkový soud (srov. § 1 odst. 4 větu druhou zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob) do veřejného rejstříku, že došlo k obnovení právnické osoby, že je v likvidaci a údaje o likvidátorovi. Zrušení zápisu o výmazu právnické osoby pravomocným rozhodnutím soudu má za následek, že se na tuto osobu hledí stejně, jako kdyby nikdy nezanikla, a že má i nadále způsobilost mít práva a povinnosti, a tedy i způsobilost být účastníkem řízení (§ 19 o. s. ř.).

15. Byla-li právnická osoba vymazána z veřejného rejstříku po zahájení řízení (dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno) a byl-li u příslušného soudu podán návrh na zrušení zápisu o jejím výmazu, závisí rozhodnutí soudu, zda je možné pokračovat v řízení s touto právnickou osobou jako účastníkem řízení, na otázce, zda jsou tu důvody postupovat podle ustanovení § 209 odst. 1 o. z., a tedy zrušit zápis o výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku. Protože se jedná o otázku, která může být řešena jen v řízení o zrušení zápisu o výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku, jež je řízením ve statusové věci právnické osoby [srov. § 85 písm. a) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních], a kterou se proto soud nemůže v jiném řízení zabývat ani jako otázkou předběžnou, soud řízení podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přerušil do doby, než bude příslušným soudem pravomocně rozhodnuto o návrhu na zrušení zápisu o výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku; závěr, že povaha věci neumožňuje pokračovat v řízení s touto právnickou osobou jako s účastníkem řízení, smí učinit a o zastavení řízení podle ustanovení § 107 odst. 5 o. s. ř. smí rozhodnout pouze tehdy, jestliže příslušný soud návrh na zrušení zápisu o výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku pravomocně zamítl.

16. V projednávané věci odvolací soud shledal správným závěr soudu prvního stupně, že v řízení nelze ve vztahu k žalovanému 2) pokračovat, neboť žalovaný 2) byl ke dni 6. 5. 2014 (po zahájení řízení v této věci) vymazán z obchodního rejstříku a nemá procesního nástupce, aniž by vzal náležitě v úvahu, že žalovaný 1) podal u Městského soudu v Praze návrh na zahájení řízení o zrušení zápisu o výmazu žalovaného 2) z obchodního rejstříku, které je u tohoto soudu vedeno pod sp. zn. 75 Cm 93/2014 a které v době rozhodování odvolacího soudu nebylo pravomocně skončeno. Za těchto okolností mělo být řízení v projednávané věci – jak vyplývá z výše uvedeného – podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přerušeno do pravomocného skončení věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 75 Cm 93/2014 a o zastavení řízení ohledně žalovaného 2) by mohlo být rozhodnuto pouze tehdy, jestliže by byl návrh na zrušení zápisu o výmazu žalovaného 2) z obchodního rejstříku pravomocně zamítnut.

17. Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud toto usnesení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž [ve výrocích o zastavení řízení ohledně žalovaného 2) a o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi ním a žalobkyní] toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Trutnově) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).